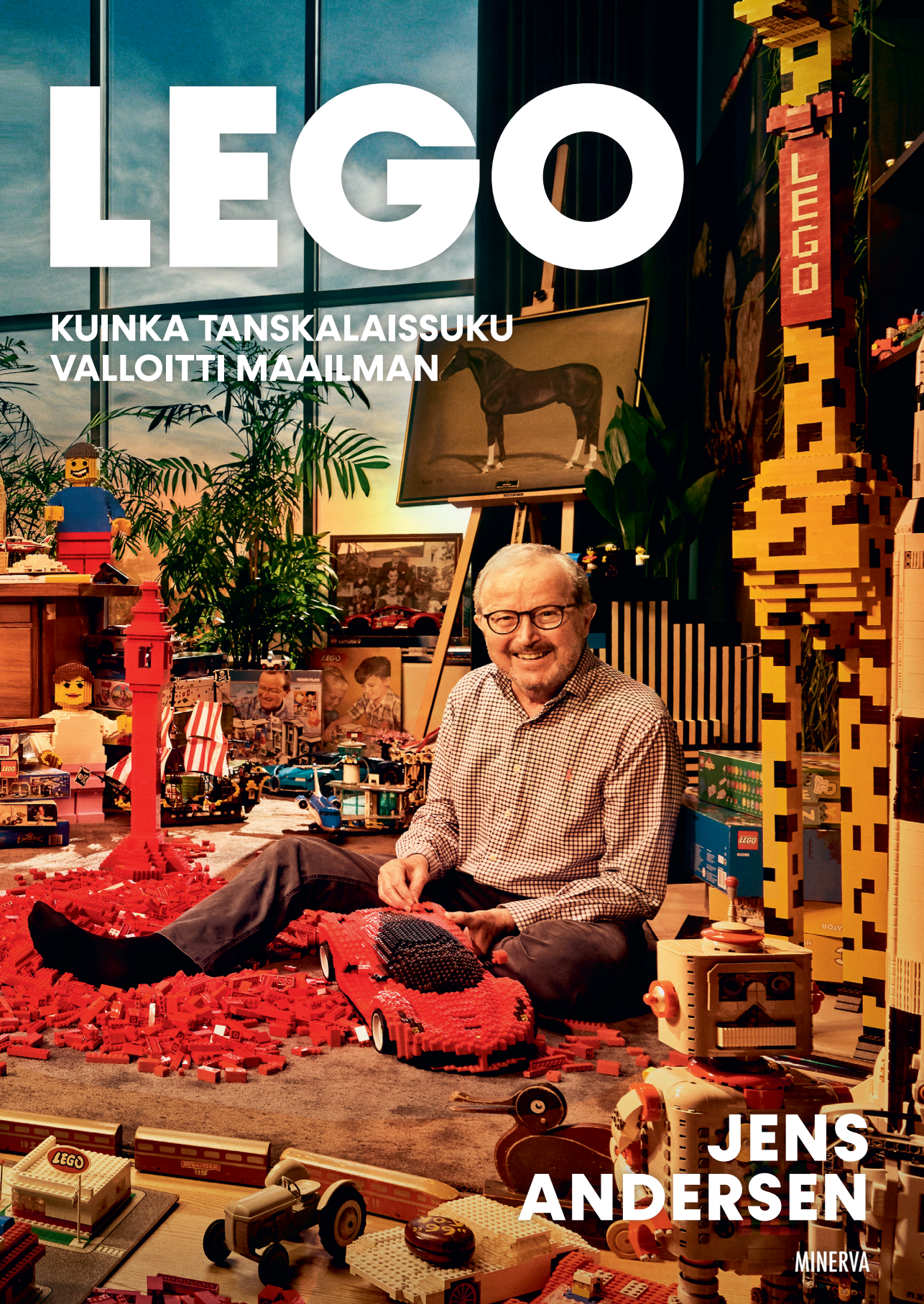

LEGO

KUINKA TANSKALAISSUKU
VALLOITTI MAAILMAN

JENS
ANDERSEN

MINERVA

LEGO

Samalta kirjailijalta:

Astrid Lindgren – tämä päivä, yksi elämä (2014, suom. 2016 Kari Koski)

Tanskaksi myös:

Thit – den sidste valkyrie (1990)

Dansende stjerne – en bog om Tom Kristensen (1993)

Glimtvis åbner sig nuet (Tom Alsingin kanssa, 1994)

Til døden os skiller – et portræt af Tove Ditlevsen (1997)

Vildmanden – Sandemose og animalismen (1998)

Hovedstød – 13 målsøgende meninger om fodbold (toim., 1998)

H. C. Andersens glemte eventyr – 29 genfortællinger (2001)

Andersen – en biografi (2003)

Greveligt godt – H. C. Andersen og de danske herregårde (2004)

Ild i papiret – 500 H. C. Andersen-citater (2005)

København i en jazztid (toim., 2008)

Frankie Boy – en biografi om Frank Arnesen (2008)

Storm i Pilestræde – Storm P.'s ”Kulørte sider” (Jørgen Larsenin
kanssa, 2009)

Ole Lund Kirkegaard – en livshistorie (2010)

M – 40 år på tronen (2011)

Om man så må sige – 350 Dronning Margrethe-citater (2012)

Jag har också levat! En brevväxling mellan Astrid Lindgren och Louise
Hartung (Jette Glargaardin kanssa, 2016)

Under bjælken – et portræt af Kronprins Frederik (2017)

Kim Larsen – mine unge år (2018)

LEGO

**KUINKA TANSKALAISSUKU
VALLOITTI MAAILMAN**

**JENS
ANDERSEN**

Tanskan kielestä suomentanut
Katarina Luoma

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

This translation has been published with the financial support of Nordic Council of Ministers, Nordisk Ministerråd.

Tanskankielinen alkuperäisteos:

Et liv med LEGO – en slegtshistorie

© Jens Andersen and Politikens Forlag 2021 in agreement with Politiken Literary Agency

Photos: See picture captions. If nothing else is specified; © The LEGO Group.

Suomenkielinen laitos:

© Minerva Kustannus, 2022

www.minervakustannus.fi

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Suomenkos: Katarina Luoma

Katkelman Lewis Carrollin *Liisan seikkailuista ihmemaassa* s. 329 suomentaneet Kirsi Kunnas ja Eeva-Liisa Manner.

Sitaatin Rudyard Kiplingin *Norsunlapsesta* s. 442 suomentanut Yrjö Kivimies.

Kuvatoimitus: Jens Andersen

Kannen kuva: Jes Larsen

Graafinen suunnittelu ja kansi: Kenneth Schultz

Sisuksen kuvat: Ilmoitettu kuvateksteissä, ja ellei muuta ole mainittu © The LEGO Group

Suomenkielinen graafinen suunnittelu ja taitto: Täitöpalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-567-3

Painettu EU:ssa

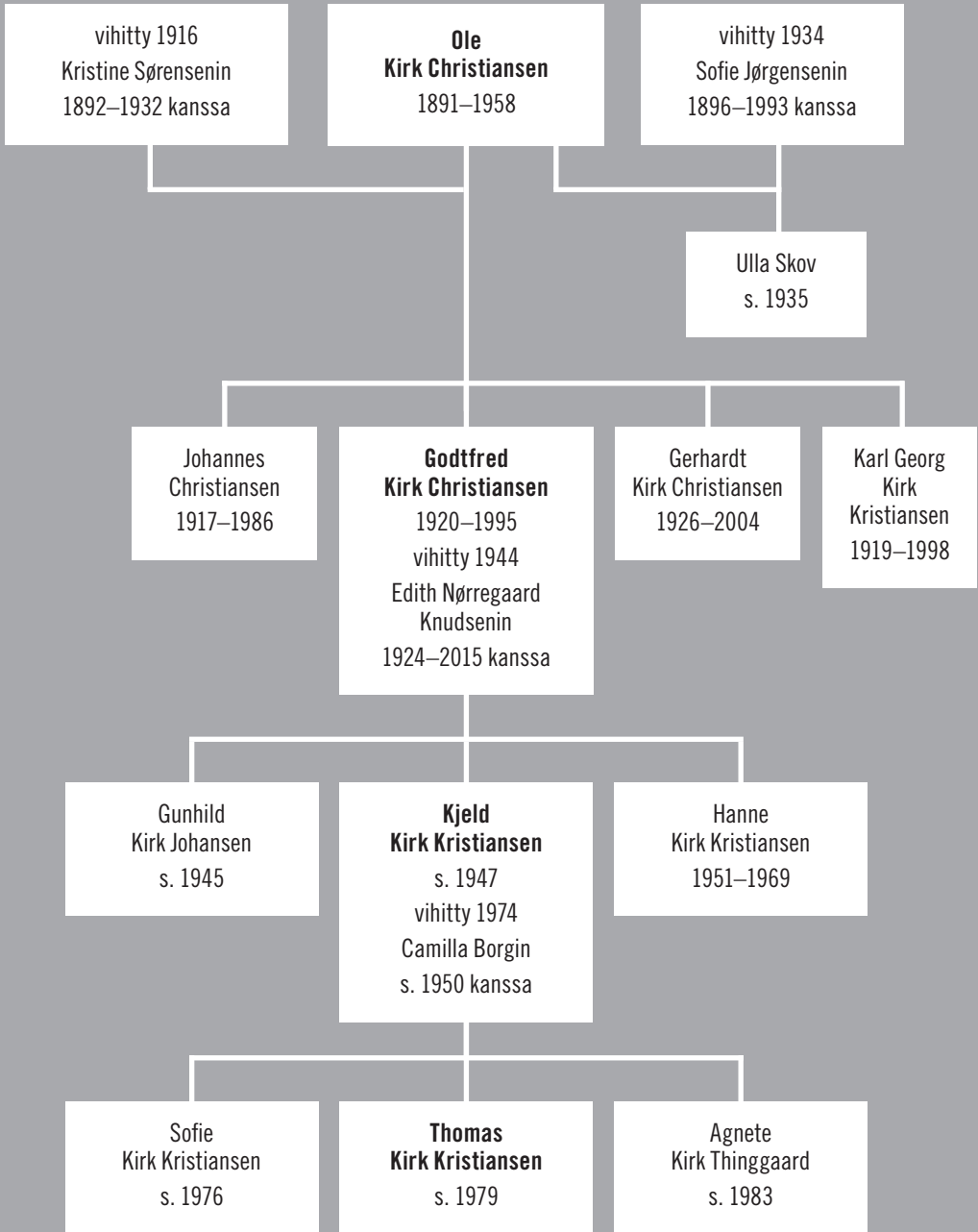
*You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope someday you'll join us
And the world will be as one*

John Lennon

Sisällys

8	Sukupuu
9	Esipuhe
13	Puutyöt – 1920-luku
35	Usko – 1930-luku
67	Sota – 1940-luku
103	Systeemi – 1950-luku
159	Laajentuminen – 1960-luku
219	Siirtymä – 1970-luku
255	Leikki – 1980-luku
295	Inertia – 1990-luku
349	Suunnanmuutos – 2000-luku
393	Perintö – 2010-luku
444	Henkilöhakemisto
450	Kirjallisuusluettelo
454	Kiitokset

Sukupuu

Esipuhe

Ympäri maailmaa arviolta 80–90 miljoonaa lasta saa lahjaksi pake-
tin LEGO-palikoita joka vuosi ja jopa 10 miljoonaa aikuista ostaa
LEGO-rakennussarjan itselleen. LEGO on kuitenkin paljon enem-
män kuin huimaava määrä muovipalikoita, joita voidaan koota ja yh-
distellä toisiinsa lukemattomin eri tavoin. LEGO on myös visio lei-
kin merkityksestä ihmiselle.

Tämä kirja on tarina maailmanlaajuisesta yhtiöstä ja tanskalais-
perheestä, joka yhdeksänkymmenen vuoden ajan on puolustanut las-
ten oikeutta leikkiä ja uskoo yhä, että aikuisten pitäisi antaa tilaa si-
säiselle lapselleen.

1930-luvun alusta asti LEGO on valmistanut leluja ja tarjonnut
elämyksiä kaikenkokoisille lapsille. Usein sosiaalisia ja kulttuurisia
rajoja ylittäen ja aina samaan tahtiin yhteiskunnallisen kehityksen
kanssa. Suuresta lamasta hyvinvointivaltioon, patriarkaalisesta per-
heestä ja isästä pöydän päässä naisten tuloon työmarkkinoille, uusiin
sukupuolirooleihin ja perhemuotoihin – ja uusiin tapoihin leikkiä.
Aikoinaan tyttöjen ja poikien leikki oli pelkästään ruumiillista, mut-
ta nykyään se on yhtä lailla digitaalista. LEGO on kulkenut muka-
na koko matkan.

Idea tästä kirjasta putkahti mieleeni syksyllä 2019. Se ei ole pe-
rinteinen yrityskirja vaan pikemminkin kulttuurihistoriallinen ja elä-
mäkerrallinen kronikka Kirk Kristiansenin perheen kolmesta suku-
polvesta, jotka loivat ja muokkasivat LEGO-yhtiöstä sen, mikä yhtiö

on tänä päivänä, kun neljäs sukupolvi on valmis ottamaan sen haltuunsa: maailman merkittävimmän leluvalmistajan ja yhden maailman rakastetuimmista tavaramerkeistä.

Kirja perustuu vierailuihini LEGO-yhtiön arkistossa Billundissa ja puolentoista vuoden aikana kuukausittain käymiini keskusteluihin yhtiön omistajan Kjeld Kirk Kristiansenin kanssa. Hän syntyi kirjaimellisesti keskelle yritystoimintaa vuonna 1947 ja on pian viisikymmentä vuotta ollut mukana vaikuttamassa yhtiön kehitykseen.

Seuraavilla sivuilla hän on pelkkä ”Kjeld”. Sillä nimellä hän tahtoo tulla kutsutuksi tässä kirjassa, koska sillä nimellä häntä kutsutaan Billundissa ja sillä nimellä hänet tuntevat yhtiön 20 000 työntekijää ympäri maailmaa sekä viisi kertaa suurempi joukko rekisteröityneitä aikuisia faneja, joille LEGO-palikat ovat intohimo ja elämäntapa.

Mitä tulee nimiin, suvun nimi on kautta aikojen aiheuttanut jonkin verran hämmennystä. Välinimestä ”Kirk” ei ole epäselvyyttä, mutta onko sukunimi ”Kristiansen” vai ”Christiansen”?

Vanhojen kirkonkirjojen ja kastetodistusten mukaan sukunimen pitäisi olla Kristiansen k:lla, mutta jostain tuntemattomasta syystä kantaisä Ole Kirk päätti kutsua itseään Christianseniksi, kun hän nuorena puuseppänä asettui Billundiin vuonna 1916. Niin hän kirjoitti nimensä harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta kuolemaansa saakka, ja siinä kirjoitusasussa se on taltattu hänen hautakiveensä Grenen pitäjän hautausmaalla hieman Billundin ulkopuolella.

Ole Kirkin poika Godtfred kirjoitti niin ikään sukunimensä ch:lla k:n sijaan, ja nuorena kunnianhimoisena työnjohtajana hän otti käyttöönsä nimikirjaimet G. K. C. 1940-luvulla. Hän käytti niitä koko elämänsä, ja niistä tuli jopa hänen kutsumanimensä yrityksen työntekijöiden, liikekumppaneiden, billundilaisten ja hyvien ystävien keskuudessa. GKC:n poika Kjeld – tämän kirjan päähenkilö – päätti sitä vastoin nuorena pitäytyä kastetodistuksessa, ja hänet on aina tunnettu Kjeld Kirk Kristiansenina.

Kirjailijana olen tahtonut kunnioittaa jokaisen perheenjäsenen suku- ja kutsumanimivalintaa. Sen vuoksi LEGO-yhtiön perustaja

on seuraavilla sivuilla joko ”Ole Kirk” tai ”Christiansen”, hänen poikansa ”Godtfred” tai ”GKC” ja omistajaperheen kolmannen sukupolven edustaja yksinkertaisesti ”Kjeld”.¹

Niin kuin kaksi perinteistä kahdeksannuppista palikkaa voidaan yhdistää ainakin kahdellakymmenelläneljällä eri tavalla, LEGO-yhtiön tarina voidaan kertoa monella tyylillä. Olen valinnut lavean kertovan tyylin ilman lähdeviittauksia.

Valokuvaaja Jes Larsenin ottamalla kansikuvalla on oma syvälinen tarinansa. Kuvassa näkyy satoja vanhoja LEGO-rekvisiittoja ja esineitä, jotka liittyvät Kjeldin ja hänen sukunsa tarinaan. Uteliaille sielulle kirjan kansipaperin kääntöpuolella on myös ”selitysavain” etu- ja takakannen yksityiskohtaiseen valokuvaan.

Kirjan lopussa on kattava henkilöhakemisto, kirjallisuusluettelo ja kiitokset kaikille, jotka tekivät tämän teoksen kirjoittamisen mahdolliseksi. Tässä ja nyt on kuitenkin tunnustettava, etten olisi ikinä selviytynyt ehjin nahoin projektista ilman LEGO-yhtiön historiallisen osaston johtajan Jette Ordunan, arkistonhoitaja Tine Froberg Mortensenin ja KIRKBI-yhtiön lehdistöpäällikön Ulla Lundhusin väsymätöntä apua. Lopuksi tahdon kiittää Kjeldiä erityisen lämpimästi siitä, että kutsuit minut ihmeelliselle matkalle Tanskan historiaan. Sana LEGO on lyhenne tanskan kielen sanoista ”leg godt”, ’leiki hyvin’, joten nyt voin sanoa sinulle vain: lue hyvin!

Jens Andersen, heinäkuu 2021

¹ Alkuperäisessä tanskankielisessä teoksessa LEGO ja LEGO-konsernin muut yhtiöt – esimerkiksi KIRKBI – on kirjoitettu isolla noudattaen yhtiön sisäistä kirjoitustapaa. LEGO-konsernin toiveesta myös tässä suomenkielisessä laitoksessa kirjoitetaan nämä sanat isoin kirjaimin, vaikka sana LEGO kirjoitetaan yleensä suomen kielessä Lego tai jopa kokonaan pienin kirjaimin esimerkiksi ilmauksessa ”leikkiä legoilla”. Sanaa LEGO ei ole myöskään voitu taivuttaa suomen kielen sijamuodoissa. Sujuvan lukukokemuksen vuoksi rekisteröidyn tavaramerkin symbolia ® ei kuitenkaan ole käytetty LEGO-sanan perässä, kuten ei tanskankielisessä alkuperäisteoksessakaan. – *Suom. huom.*

Ole Kirkin työkaluja

Puutyöt

1920-luku

Kauan sitten kaukaisessa galaksissa...

Niin alkaa kuuluisa *Tähtien sota* -saaga, jolla on oma roolinsa nyt kerrottavassa tarinassa. Tarina alkaa Tanskan maaseudulta syksyllä 1915, kun nuori länsijyllantilainen puuseppä kuuli, että rautatien varrella sijaitsevassa Billundin pikkukylässä oli myynnissä puusepänverstas.

Kihlattunsa tavoin nuori puuseppä oli varttunut nummilla päivätyöläisten ja köyhien keskuudessa. Siellä hän poikana paimensi lampaita ja lehmiä ja oppi varomaan merkelihautoja ja kyykäärmeitä. Ja jos myrsky nousi, hän osasi rakentaa majan suojaksi paremmin kuin kukaan muu sillä seudulla.

Hänestä oli tullut töiden perässä kulkeva kisälli, joka haaveili pysyvästä katosta päänsä päällä ja puheli avioliitosta ja omasta verstaasta. Sisarukset auttoivat häntä lainaamaan pankista 10 000 kruunua, ja helmikuussa 1916 hän osti matalan valkoisen talon ja sen yhteydessä olevan verstaan Billundin laitamilta. Kyllä se elämä siitä Jumalan – ja Varden pankin – avulla lutviutuisi. Saman vuoden huhtikuussa 25-vuotispäivänään Ole Kirk Christiansen meni naimisiin Kristine

Sørensenin kanssa, ja seuraavana vuonna vaimo synnytti ensimmäisen heidän neljästä pojastaan.

Kjeld: Isoisäni syntyi vuonna 1891 Blåhøjissä, joka sijaitsee kaksikymmentä kilometriä Billundista pohjoiseen. Hän varttui kuuden pojan ja viiden tytön perheessä, ja jokaiselle annettiin isoisänsä itse keksimä välinimi. Tosin ei tytöille, sillä heidän nimensä vaihtuisi joka tapauksessa, kun he menisivät naimisiin. Yhdestä pojasta tuli Randbæk, toisesta Kamp ja kolmannelle Bonde. Isoisäni Ole Kirk sai sekä etu- että välinimensä kunnioitettavan länsijyllantilaisen maanviljelijän ja säätykokouksen edustajan mukaan. Isoisänsä oli työskennellyt miehelle ja ihaillut häntä. Isoisä alkoi työskennellä paimenpoikana eri maatiloilla jo kuusivuotiaana, mutta sitten hän päätyi puusepän oppipojaksi yhden isoveljensä luokse. Kuten kaikki kisällit, hän kierteli ensin työn perässä mutta palasi pian kotiin auttamaan isoveljeään rakentamaan postitoimiston Grindstediin. Vuonna 1916 hän ilmaantui tänne Billundiin.

Ensimmäisen maailmansodan loppupuolella Vejlen ja Grindstedin välisen rautatien varrella sijaitsevassa Billundin kylässä oli hädin tuskin sata asukasta. Lukuun ottamatta asemarakennusta ja sen tiloissa toimivaa postitoimistoa Billund koostui vuonna 1916 neljästä viidestä isohkosta maatilasta, useista vaivaistentuvista, koulusta, osuusmeijeristä, osuuskaupasta, herätyskristillisestä missiotalosta ja kapakasta, joka menetti pian anniskeluoikeutensa ja avasi uudelleen ovensa raittiushotellina. Kaiken kaikkiaan kolmisenkymmentä rakennusta reunusti sorapäällysteistä maantietä, jonka molemmin puolin kulkiivat syvät ojat. Jos tielle tahtoi päästä, täytyi ylittää oja kahdella lankulla tasapainoillen.

Ole Kirkin ja Kristinen kotitalo verstaainen oli viimeinen talo Billundista pois johtavan tien päässä. Sen ympärillä oli muutama viljelty pelto, joiden jälkeen edessä siinsi vain nummea silmänkantamattomiin. Kilometri toisensa perään näkyi ruskehtavaa kanervaa,

Ole Kirkin 25-vuotispäivänä 7. huhtikuuta 1916 hän ja Kristine menivät naimisiin. Billundissa nuorista tulijoista huolehtivat erityisesti Karen ja Peter Urmager, jotka istuivat herätysliike Indre Missionin hallituksessa. Huolenpidon myötä kehittyi lämmin ystävyys, ja kun Karen iäkkäänä leskenä sairastui, Ole Kirk toi hänet kotiinsa, missä Karen sai toipua Ole Kirkin sängyssä.

joka pyrki juurtumaan länteen johtavan hiekkaisen maantien pien-tareille.

Sanottiin, että rikas mies Koldingista matkusti kerran Grenen pitäjän läpi ja kutsui Billundia ”Jumalan hylkäämäksi paikaksi”. On totta, että 1910-luvulla Billund oli vain pieni piste kylän halki kulkevalla maantiellä, mutta ensimmäisen maailmansodan jälkeisinä vuosina siellä oli runsaasti elämän merkkejä – varsinkin mitä tuli Jumalaan ja Pyhään Henkeen.

Nuoripari asettui Billundiin sellaisena aikana Tanskan historiassa, jolloin uskonnolliset liikkeet levisivät maassa. Suurissa kaupungeissa voimistuvan ammattiyhdistysliikkeen ohella herätysliike Indre Mission oli maan suurin kansalaisjärjestö. Jumalaa pelkäävät nöyrät maanviljelijät pystyttivät missiotaloja kaikkialla Tanskassa, ja vuoteen 1920 mennessä yli 300 000 ihmistä oli muodostanut pieniä paikallisyhteisöjä, jotka noudattivat Indre Missionin oppeja ja koostuivat lähinnä maaseudun köyhistä ja työväestä. Herätysliike ei ollut laho vaan monihaarainen uskonnollinen verkosto, jonka jokainen haara eli omaa hurskasta ja kristillistä elämäänsä Tanskan kansankirkon puitteissa, joskin moni kansankirkon pappi kielsi herätysliikkeen jäseniä tulemasta Herran huoneisiin.

Grenen pitäjän yli oli pyyhkinyt monta herätysaaltoa 1880-luvulta lähtien. Siellä oli aikojen saatossa kuultu useita uskonnollisia ääniä: niin katolisten ja luterilaisten pappien, pietistien ja herrnhutilaisten kuin nykypäivän uskovien ja niin sanottujen grundtvigilaisten, jotka kannattivat virsirunoilija Nikolai Frederik Severin Grundtvigin ajatuksia kristinuskosta, kulttuurista, kirkosta ja isänmaasta.

Indre Missionin jäsenet uskoivat sisimmässään, että ihminen on luonnostaan syntinen ja voi pelastua ja elää kunnollista elämää vain ymmärtämällä Jumalaa ja ottamalla vastaan hänen apunsa. Siihen uskoivat myös Billundin tuore puuseppä ja hänen vaimonsa, joskin heidän kotonaan oli monesti hilpeämpi tunnelma kuin monessa muussa saman kylän tai pitäjän indremissionilaisessa talossa.

Kjeld: Siihen aikaan Billundin asukkaat olivat jakautuneet kahteen leiriin. Indre Missionin jäseniä pidettiin ankarina pyhimyksinä, jotka viettivät paljon aikaa missiotalossa, kun taas grundtvigilaisten suhdetta Jumalaan pidettiin maanläheisempänä. He kokoontuivat mielellään kylätalossa. Isovanhempieni tavoin useimmat billundilaiset kuuluivat Indre Missioniin, mutta kumpikin uskonnollinen liike oli sitä mieltä, että ”toisten” kanssa oli suotavaa olla tekemisissä ainoastaan sen verran kuin oli aivan välttämätöntä. Se päti itse asiassa vielä 50-luvullakin, kun minä olin lapsi. Minä ja kaksi siskoani tiesimme tarkkaan, kuka oli missionilaisia ja kuka grundtvigilaisia. Sekä isoisä että isoäiti olivat hyvin uskonnollisia, mutta tarinat isoisästäni paljastavat myös, että hän oli iloinen mies, ”yksinkertainen” sanan parhaassa merkityksessä. Hän oli todella avoin ja rehellinen uskostaan ja kirjoitti mielellään ”jos Luoja suo” ja muuta sellaista kirjeisiin, jotka koskivat yrityksen toimintaa. Ei hän koskaan tainnut saarnata kenellekään mitään Jumalasta ja Jeesuksesta, mutta hän oli horjumaton omassa uskossaan, ja kuolemaansa asti isoisäni oli vakuuttunut, ettei hän olisi ikinä keksinyt ryhtyä valmistamaan leluja eikä perustanut LEGO-yritystä ilman Jumalan apua.

Billundin puusepän ja kirvesmiehen versta, luki kylän uuden puusepän laatimien laskujen yläreunassa. Vaikka useimmilla billundilaisilla oli pelkkää hyvää sanottavaa Ole Kirkin ammattitaidosta, hyväntahtoisuudesta ja vakaasta uskosta, yritys ei parin ensimmäisen vuoden jälkeen tuottanut sellaista voittoa kuin Ole Kirk ja Kristine olivat toivoneet, vaikka alku oli ollut lupaava. Billundissa ja muualla maaseudulla maanviljelijät hyötyivät Tanskan puolueettomuudesta ensimmäisessä maailmansodassa myymällä viljaa ja lihaa sotiville maille ja ansaitsivat ylimääräistä tuottamalla turvetta.

Hilsen fra Billund

Postikortti 1910-luvulta. Billund kuvattuna lännestä, josta kanervikko lähestyy sorapäällysteistä maantietä. Valkoiset rakennukset vasemmalla ovat talo ja verstaas, jotka Ole Kirk osti vuonna 1916. *Grenen pitäjän paikallishistoriallinen arkisto.*

Toisin sanoen heillä oli varaa korjata, uudistaa ja laajentaa toimintaansa, ja siksi nuorelle ja ahkeralle puuseppä-kirvesmiehelle riitti hommia vuosina 1916–1918. Mutta kun sota loppui, maailmanlaajuinen talouskriisi iski myös Tanskaan, ja yhtäkkiä tilanomistajilla ei ollutkaan yhtä paljon rahaa käytettävissään kuin ennen. Billundissa ja sen lähialueilla oli lisäksi hankaluutena karu hiekkainen maaperä.

Taitavalle puuseppälle oli silti aina tarvetta, joten Ole Kirk oli luottavainen. Hän työllisti sekä kisällin että oppipojan, ja isoja rakennustöitä varten hän palkkasi avukseen yhden tai useampia työmiehiä. Hänet tunnettiin ystävällisenä ja miellyttävänä pomona, joka vaati huolellista ja tunnollista työtä alaisiltaan.

Yksi pomon lempisolvauksista oli ”vetelys”, ja jos työntekijä oli hiukan laiskanpuoleinen, Christiansen antoi äkkiä kenkää. Jos sen sijaan oli valmis työskentelemään ahkerasti ja koko ajan pistämään parastaan, oli hyvissä ja huolehtivaisissa käsissä. Ole Kirk moitti alaisiaan vain harvoin, jos he tekivät virheen. ”Se on vain jotain, josta sinun pitää ottaa opiksesi”, hän tapasi sanoa.

Viggo Jørgensen, lempinimeltään Puuseppä-Viggo, oli yksi työmiehistä, jotka lähentyivät Ole Kirkin ja tämän perheen kanssa vuosien saatossa. Vuonna 1917 hän pääsi oppipojaksi Billundin puuseppä ja kirvesmiehen verstaalle ja vietti siellä seuraavat kahdeksan vuotta. Niillä vuosilla oli suuri vaikutus nuorukaisen ajatteluun – ei vain siihen, miten hän näki oman työnsä ja itsensä, vaan myös siihen, miten hän suhtautui muihin ihmisiin ja elämään yleisesti ottaen.

Indremissionilaisessa lastenkodissa Vejlen lähellä kasvanut Viggo oppi Ole Kirkin neljän pojan tavoin, ettei elämä ollut pelkästään lahja vaan myös tehtävä. Ihmisellä oli velvollisuus tehdä parhaansa sillä, mitä hänelle oli annettu. Sitä oppia Puuseppä-Viggo ei koskaan unohtanut, ja hän painotti sitä kerta toisensa jälkeen käsin kirjoitetuissa muistelmissaan, joissa hän kertoo elämästään Christiansenin perheen luona. Ne muistelmat hän lähetti myöhemmin entisen pomonsa pojille.

Viggo saapui Billundiin junalla Vejlestä keväällä 1917. Neljätoistavuotiaan pojan lähes koko omaisuus mahtui pieneen matkalauk-